

"JE ZULT LEVEN "

EEN OP WAARHEID GEBASEERD TONEELSTUK IN DRIE BEDRIJVEN

VOOR

4 DAMES EN 7 HEREN

DOOR

CARL SLOTBOOM

IN OPDRACHT VAN

SALOMON PEREL

AUTEUR VAN HET BOEK

"ICH WAR HITLERJUNGE SALOMON"

VOOR

ANNEKE VAN KAMPEN

1942-1999

VOORWOORD:

Enkele jaren geleden zag ik op de Duitse televisie een speelfilm die diepe indruk op mij maakte.

Toen ik in november 1998, in het kader van de herdenking "60 jaar Kristallnacht", door het gemeentebestuur van de Duitse stad Erfurt uitgenodigd was mijn toneelstuk "DER ZUG" (DE TREIN) bij te wonen, leerde ik daar de Duits-Israëliische auteur Salomon Perel kennen. We kwamen met elkaar in gesprek en al spoedig bleek dat de speelfilm, die zoveel indruk op mij had gemaakt, de verfilming van zijn boek "Ich war Hitlerjunge Salomon" bleek te zijn.

Enkele weken later ontving ik een brief van Salomon Perel met het verzoek een toneelstuk voor hem te schrijven.

Hoewel ik zijn verzoek als een eer beschouwde, was ik er tegelijkertijd huiverig voor. Ik was huiverig, een op waarheid gebaseerd stuk te moeten schrijven, over een geschiedenis die in het leven van Salomon Perel zulke diepe wonden heeft geslagen.

De Tweede Wereldoorlog kent vele bizarre verhalen en het verhaal van Salomon Perel is daar één van. Maar daarnaast is het verhaal van Salomon Perel uniek in de geschiedenis van het Derde Rijk.

Het toneelstuk "JE ZULT LEVEN" laat ons getuige zijn van de wereldvreemde ideologieën die de Nazi's erop na hielden en van de gevolgen die dit gruwelijke regime vandaag de dag voor velen nog heeft.

OPMERKINGEN:

- * In overleg met Salomon Perel komen slechts zijn naam, de namen van zijn ouders en de namen van zijn broers en zuster overeen met de werkelijkheid. Alle andere personen heb ik, om hun privacy of die van hun familieleden niet te schaden, gefingeerde namen gegeven. Elke naamsgelijkenis met nog in leven zijnde of overleden personen, berust op louter toeval.
- * De jonge Salomon Perel - in het toneelstuk Sally genoemd - en Jupp Perjell, worden uiteraard door één en dezelfde persoon gespeeld.
- * Als Sally als Jupp Perjell op moet komen, wordt dit telkens in de regie-aanwijzingen vermeld onder: "Jupp-uniform.
- * Het boek van Salomon Perel is in Nederland bij uitgeverij De Kern in Baarn verschenen onder de titel: "Ik was Hitlerjongen Salomon". ISBN: 9032504290. Het boek is echter niet meer verkrijgbaar.
- * In Duitsland is het verschenen bij Wilhelm Heyne Verlag in München, onder de titel: "Ich war Hitlerjunge Salomon". ISBN: 3-453-08464-0
- * De speelfilm, een Duits-Franse productie uit 1992, is getiteld: "Hitlerjunge Salomon".
Buiten Europa is de film getiteld: "Europa, Europa".
De speelfilm is voorzien van Nederlandse ondertitels en verschenen op DVD. Deze DVD is niet in de handel verschenen en kan uitsluitend worden besteld bij de auteur van dit toneelstuk. Meer informatie op: www.carlslotboom.nl, onder toneelstukken/toneelspelen.
- * Indien verenigingen gebruik willen maken van beeldmateriaal uit de speelfilm "Hitlerjunge Salomon", dient men vooraf contact op te nemen met de auteur van dit toneelstuk.
- * Salomon Perel, geboren op 21 april 1925, woont in Israël en reist een aantal maanden per jaar door Duitsland om lezingen te geven. Op 23 juni 1999 ontving hij in Tel Aviv, in opdracht van de Duitse bondspresident Roman Herzog, uit handen van de Duitse ambassadeur in Israël, het Bundesverdienstkreuz. Op 15 juni 2000 werd Salomon Perel ereburger van zijn geboortestad Peine en werd aan zijn geboortehuis een gedenksteen onthuld.
- * De Nederlandse versie van het toneelstuk is uitgegeven bij toneeluitgeverij Grosfeld B.V. te Berlicum (NB)
- * De Duitse versie is onder de titel "Du sollst leben" uitgegeven bij Plausus Theaterverlag in Bonn.
- * De Engelse vertaling van het toneelstuk (You shall live) werd mogelijk gemaakt door Volkswagen A.G. - Wolfsburg (Duitsland)

Carl Slotboom
Abbekerk
juli 2000
Bijgewerkt: maart 2005
0229-582936 - 06-53867141
slotboom@quicknet.nl
www.carlslotboom.nl

ROLVERDELING:**HUIDIGE TIJD:**

Vertelster		
Salomon Perel	Auteur	(70-75)
Dokter Heinz Tauber	Psychiater	(45-60)

VOOR, TIJDENS EN KORT NA DE TWEEDE WERELDOORLOG:

Sally Perel/Jupp Perjell	Salomon als jongeman	(16-20)
Rebekka	Moeder van Sally	(50-60)
Asriel	Vader van Sally	(50-60)
Isaak	Broer van Sally	(25-30)
Cati Schmidt	Vriendin van Jupp	(16-20)
Helga Schmidt	Moeder van Cati	(40-50)
Kinderstem	Achter het toneel	
Spreker	Spreker van de Hitlerjeugdschool	(35-55)
Soldaat	Soldaat bij de ingang van het ghetto	(25-45)
Allen	Jongensstemmen via luidspreker	

(De rollen van spreker en soldaat kunnen door één en dezelfde persoon worden gespeeld)

KORTE INHOUD:

Omdat Salomon Perel (spreek uit: Pèrrèl) zich de laatste tijd neerslachtig voelt en lijdt aan slapeloosheid, consulteert hij een psychiater. Aan deze psychiater, dokter Heinz Tauber, vertelt hij zijn levensverhaal. Hij vertelt hoe hij als Duitse Jood op zijn vlucht naar het oosten in een russisch weeshuis terecht komt. Tijdens een bombardement moeten hij en de andere weeskinderen vluchten en valt Sally in handen van de Duitsers. Op de vraag van een Duitse officier of hij Jood is, antwoordt Sally met nee en zegt dat zijn naam Jupp Perjell is.

Vanaf dat ogenblik neemt Sally's leven een bizarre wending.

Omdat hij vloeiend russisch spreekt wordt hij naar het front gestuurd, waar hij als tolk ingezet wordt. Op voorspraak van een hoge Duitse officier komt hij terecht in de Hitlerjeugdschool in Braunschweig. Hier verblijft hij vier jaar, zonder dat de schoolleiding en zijn medeleerlingen er achter komen dat hij Jood is. Het is een voortdurend alert zijn om niet ontdekt te worden en na enige tijd wordt het voor Sally moeilijk om de beide persoonlijkheden in hemzelf een plaats geven. Jaren later kampt Salomon nog altijd met een persoonlijkheidsstoornis en moet de Jood Salomon Perel nog altijd leven met de Hitlerjongen Jupp Perjell.

DECOR:**LINKS OP HET TONEEL:**

De woonkamer van familie Perel in Lodz (eind jaren 30).

Er staat een tafel met daar omheen een aantal stoelen.

DIT DECOR WORDT NA HET EERSTE BEDRIJF WEGGEHAALD.**OMBOUWEN NAAR:****RECHTS OP HET TONEEL:**

De woonkamer (1942) van familie Schmidt in Braunschweig. Bank, een fauteuil en een salontafel.

Dit kan tot het eind van de voorstelling blijven staan.

MIDDENACHTER:

Een houten wand, met daarin een houten deur die toegang verschaft tot het ghetto in Lodz. Een bord met daarop de tekst:

Wohngebiet der Juden. Betreten verboten.

Decor kan de hele voorstelling aanwezig blijven.

Voor foto's van het decor, advies m.b.t. de muziek, videobeelden van Salomon Perel en/of de speelfilm (met Nederlandse ondertitels), kunt u contact met mij opnemen.

EERSTE BEDRIJF:

SALOMON

(Als het doek opgaat staat Salomon in het midden van het toneel. Heeft zijn boek bij zich en draagt een keppeltje. Omdat het boek van Salomon Perel niet meer in Nederland te koop is, kan men kiezen voor een gewoon leesboek. De titel op het kaft aan buitenkant moet dan zijn: "Ik was Hitlerjongen Salomon". Vertelster zit op haar plaats. Asriel en Rebekka zitten in de woonkamer aan de tafel en lezen. Het is belangrijk dat Asriel ook een keppeltje draagt)

Mijn naam is Salomon... Salomon Perel. Zij die mij beter kennen, familie, vrienden, noemen mij echter Sally... Sally Perel. Ik ben Jood en leef in Israël. Geboren werd ik echter in Duitsland. Een klein ingeslapen dorp waar het, op het moment dat ik daar de eerste jaren van mijn jeugd doorbracht, vrij gemoedelijk toging. Men leefde naast en met elkaar en men respecteerte elkaar. Ik leefde onbezorgd, had lieve ouders, lieve broers, een lieve zuster en veel vrienden. Die onbezorgdheid duurde tot mijn veertiende levensjaar. Opeens hield de saamhorigheid op en het wederzijdse respect smolt als sneeuw voor de zon. Er kwam een dag dat ik niet langer Sally Perel was, doch de Jóód Sally Perel. Mijn afkomst werd voor velen opeens belangrijker dan mijn mens-zijn. **(Na een korte pauze)** Maar dat is inmiddels lang geleden en de tijd heelt alle wonden zegt men. **(Na een korte pauze)** Zegt men... **(Na een korte pauze)** Ik wil u een geschiedenis vertellen. Een geschiedenis die zich heeft afgespeeld tijdens een krankzinnige situatie in een krankzinnige wereld en waarin ik de hoofdrol speelde. Die geschiedenis begon op het moment dat ik mijn afkomst verloochende. Op het moment dat ik verloochende Jood te zijn.

(Salomon loopt naar de vertelster. Doet zijn keppeltje af. Geeft het boek en zijn keppeltje aan de vertelster. Het is de bedoeling dat de vertelster haar tekst voorleest uit het boek. Salomon loopt dan naar de spreekkamer en blijft daar staan. Na enkele ogenblikken komt dokter Tauber op. Hij heeft een map met papieren bij zich. Hij loopt naar Salomon en geeft hem een hand)

TAUBER

Neemt u mij niet kwalijk dat ik u liet wachten meneer Perel. Neemt u plaats alstublieft. **(Salomon gaat zitten. Tauber gaat eveneens zitten, opent de map en bladert door zijn papieren)** U bent hier op advies van Uw huisarts. Heeft u al eens eerder een psychiater geconsulteerd ?

**SALOMON
TAUBER**

Nee... nog nooit.

(Leest) Salomon Perel. **(Kijkt Salomon aan)** De auteur Salomon Perel ?

**SALOMON
TAUBER
SALOMON
TAUBER**

Ja.

Interessant.

Heeft u mijn boek gelezen ?

Nee, het spijt me. Ik lees te weinig. Ik zou er meer tijd voor moeten vrij maken. Ik weet echter wel dat het boek verfilmd is.

**SALOMON
TAUBER**

Dat klopt, er is een speelfilm van gemaakt.

(Kijkt weer in zijn papieren) U bent naar uw huisarts gegaan omdat u zich de laatste tijd nogal neerslachtig voelt. Tevens lijdt u aan slapeloosheid. **(Kijkt weer naar Salomon)** Heeft de huisarts u medicijnen voorgeschreven ?

**SALOMON
TAUBER
SALOMON**

Nee.

Waarom niet ?

Omdat ik dat niet wilde.

TAUBER En wat was daarvan de reden ?

SALOMON Ik ben van mening dat ik in eerste instantie meer gebaat ben bij één of meerdere gesprekken. Ik heb mijn huisarts gevraagd mij door te verwijzen naar een psychiater of psycholoog.

TAUBER Jaja. **(Kijkt weer in zijn papieren en zegt na een korte pauze, terwijl hij Salomon aankijkt)** Nou meneer Perel, steekt u van wal zou ik zeggen.

SALOMON Eerlijk gezegd dacht ik dat u mij vragen zou stellen, die ik dan zou moeten beantwoorden.

TAUBER Alles op z'n tijd meneer Perel. Voordat ik vragen stel, laat ik mijn cliënten altijd eerst iets vertellen. Ik krijg op die manier een globaal beeld en ik hecht veel waarde aan deze eerste indrukken die ik van een cliënt krijg.

SALOMON Ik eh... ik zou eerlijk gezegd niet weten... **(Salomon zwijgt)**

TAUBER Ik verwacht ook niet dat u een duidelijk, tot in alle details omschreven verhaal vertelt. Begint u maar ergens. Vertel wat u denkt.

SALOMON Zelfs dat is al moeilijk.

TAUBER **(Na een korte pauze)** Waar denkt u bijvoorbeeld op dit moment aan ?

SALOMON Geen idee. Is het mogelijk dat u van uw gebruikelijke procedure afwijkt en mij toch vragen stelt ? Ik heb de indruk dat mij dit enigszins op weg zal helpen.

TAUBER U voelt zich de laatste tijd neerslachtig. Kunt u uitleggen hoe zich dit manifesteert ?

SALOMON Ik zal het proberen.

TAUBER Goed. Neem vooral de tijd meneer Perel.

SALOMON Het begon eigenlijk heel ongemerkt en wanneer u mij vraagt de dag of het uur te noemen waarop het begon, zou ik geen idee hebben wat ik zou moeten antwoorden. Het was er opeens. Misschien dat het voor die tijd bij vlagen aanwezig is geweest, maar dat zou ik u niet kunnen zeggen. Somberheid... angst... een zwart gat... maar vooral angst dokter.

TAUBER Een gerichte angst ?

SALOMON Nee. Gewoon angst, zonder aanwijsbare reden.

TAUBER U heeft zich ongetwijfeld afgevraagd waar deze angst vandaan komt nietwaar ?

SALOMON Ja, dat heb ik.

TAUBER En ?

SALOMON Jammer dat u mijn boek niet hebt gelezen, anders zou u hebben geweten dat ik reden genoeg kan bedenken waarom ik angstig ben.

TAUBER Misschien is het in dit geval zelfs beter dat ik het boek niet ken. Ik kan nu tenminste onbevooroordeeld naar uw verhaal luisteren. Ik weet echter dat u in uw boek een geschiedenis over uw verleden heeft opgeschreven. Bent u van mening dat Uw angsten met uw verleden te maken hebben ?

SALOMON Ja... Ja daar heeft het ongetwijfeld mee te maken. Maar de reden dat ik hier zit heeft meer nog met het heden te maken, dat dan weer een voortvloeisel is van het verleden.

TAUBER Elk moment in een mensenleven is een voortvloeisel uit het verleden meneer Perel. Elk moment wordt er een steen gelegd voor het huis van morgen. Het is onze taak de stenen zo te metselen dat het huis een lang leven beschoren is.

SALOMON Maar wat gebeurt er nu als anderen jouw huis bouwen, als de mensen om je heen, de maatschappij, het gezag de ene steen op de andere leggen ?

TAUBER Dan, meneer Perel, kunnen we alleen maar hopen dat het goede

SALOMON metselaars zijn.

TAUBER Zijn ze dat niet, dan zal het huis op een dag in elkaar storten. Dat wilt u toch zeggen dokter ?

SALOMON **(Na een korte pauze)** Ja... exact. **(Als Salomon zwijgt)** Maar gaat u verder meneer Perel.

TAUBER Ik zou u graag een geschiedenis willen vertellen... mijn geschiedenis.

SALOMON De geschiedenis die u in uw boek heeft opgeschreven ?

TAUBER Ook, maar dat is slechts een deel van mijn verhaal, slechts het begin, de basis voor het verhaal van nu.

VERSTELSTER Goed, vertelt U maar, ik luister.

Op deze donderdagochtend, de derde december 1998, vertelde ik dokter Heinz Tauber mijn verhaal. Mijn verhaal dat begon op het moment dat ik verloochende Jood te zijn. Dokter Tauber verstond de kunst te luisteren, aandachtig te luisteren. Hij onderbrak mij nauwelijks en slechts af en toe maakte hij een aantekening. Na een paar minuten voelde ik me bij hem volkomen op mijn gemak.

Ik werd op 21 april 1921 geboren in Peine, een dorp in de buurt van Braunschweig, als vierde kind van Russische ouders, die in 1918, toen de oktoberrevolutie uitbrak, hun land de rug toekeerden en naar Duitsland emigreerden. Toen ik op de wereld kwam was mijn oudste broer Isaak zestien jaar, mijn broer David twaalf en mijn zuster Bertha negen. Mijn ouders openden een schoenenzaak in de hoofdstraat van het dorp. Het was geen vetpot, maar genoeg om het gezin te kunnen onderhouden. We waren een vroom Joods gezin met de vaste overtuiging dat de lieve God het beste met ons voorhad. Op 30 januari 1933, 3 maanden voor mijn achtste verjaardag, kreeg de Nationaal Socialistische Partij, onder aanvoering van hun Führer Adolf Hitler, de macht in Duitsland. De dodendans was begonnen. Een dodendans die uiteindelijk zou leiden tot de shoah, die miljoenen mensenlevens voor altijd zou uitwissen

KINDERSTEM **(Achter het toneel)** Jodentuig... jodentuig ! **(Asriel en Rebekka zitten als versteend)**

REBEKKA O mijn God...

ASRIEL **(Loopt naar het venster)** Maak dat je wegkomt snotneus !

KINDERSTEM Jodentuig !

ASRIEL Maak dat je wegkomt !

REBEKKA Kom, doe het raam dicht en ga zitten.

ASRIEL **(Draait zich naar Rebekka)** Moet ik me dan door zo'n snotneus uit laten schelden ?!

REBEKKA Het kind weet niet beter, het zijn de ouders, de omgeving.

ASRIEL En bovenal de Führer. De Führer die zijn volk ophitst tegen de Joden.

REBEKKA Een Führer, waarvan jij in 1933, toen hij aan de macht kwam, hebt gezegd dat een dergelijke gek nog geen tachtig dagen zou regeren.

ASRIEL Als de meerderheid van dit volk nog een greintje verstand zou hebben, zou hij allang van het toneel zijn verdwenen.

REBEKKA Ja... als...

ASRIEL Kijk om je heen. Een hele natie gek geworden door een idioot in Berlijn. Kuddedieren zijn het !

KINDERSTEM Jodentuig... jodentuig... **(Stem is nog enige tijd te horen, doch sterft langzaam weg)**

REBEKKA Wind je niet op, het heeft geen zin. Kom, ga weer zitten en drink je thee.

ASRIEL **(Gaaf zitten)** Kuddedieren en anders niet.

REBEKKA Ik was vanmorgen in de winkel van Müller, je weet wel die man met die dove vrouw. Hij gedroeg zich zo vreemd.

ASRIEL Vreemd ? Hoe gedroeg hij zich dan ?

REBEKKA Er kon nauwelijks een groet af en hij sprak geen woord, terwijl het

ASRIEL
REBEKKA

anders toch altijd een spraakzame man is.
Misschien voelde hij zich niet lekker.

Op een gegeven moment toen we alleen in de winkel waren, kwam hij heel dicht bij me staan. Hij mompelde iets van dat het hem verschrikkelijk speet, dat hij er tenslotte ook niets aan kon doen en dat hij hoopte dat ik het zou begrijpen. Kort en goed kwam het er op neer dat hij liever niet meer zag dat ik in zijn winkel de boodschappen deed. Hij was al een aantal keren door de SA aangesproken en deze had hem te kennen gegeven dat zij het niet op prijs stelden dat hij verkocht aan Joden.

ASRIEL

Het wordt steeds gekker in dit land. Er komt een dag dat we nergens meer welkom zijn.

REBEKKA
ASRIEL

Zo'n vaart zal het toch niet lopen ? Dit kan toch zo niet doorgaan ?

Dit is nog maar het begin. Müller is niet de eerste winkelier die Joden in zijn winkel weigert en er zullen er nog velen volgen. De Führer bouwt het heel langzaam op en wanneer het volk eenmaal onvoorwaardelijk uit zijn hand eet, heeft hij vrij spel om het de Joden nog moeilijker te maken.

REBEKKA

Familie Rosenbaum emigreert volgende maand naar Amerika. Ze zijn bang dat de agressie tegen de Joden alleen maar erger wordt.

ASRIEL

Als deze gek, deze volksmenner, de mond niet gesnoerd wordt, gaat dit land een donkere periode tegemoet.

REBEKKA
ASRIEL

Alles bij elkaar regeert hij al twee jaar.

Wat wil je ? De wereld kijkt toe en wacht af. Kijkt toe en wacht tot het te laat is.

REBEKKA
ASRIEL

Abraham zegt dat hij aanstuurt op een oorlog.

Je weet hoe ik over Abraham denk. Veel geschreeuw, weinig wol, maar dit keer zou hij weleens gelijk kunnen krijgen. Luister naar de urenlange voordrachten waarin de Führer loftrompetten afsteekt over het Germaanse volk, het onovertroffen Duitsland. Als we hem en zijn trawanten moeten geloven is het Duitse volk het enige volk dat in staat is de wereld te regeren, dat tenslotte slechts bestaat uit minderwaardig ongedierte. Nee, het Herrenvolk onder aanvoering van de Führer en zijn papegaai Goebbels en de dikke Göring, zal de wereld wel eens laten zien hoe het allemaal moet.

REBEKKA
ASRIEL

Hij zegt anders niet uit te zijn op een oorlog.

Loze beloftes, geklets in de ruimte. Het volk is er nog niet rijp voor, dat is alles. Hij kan wachten en als hij lang genoeg gewacht heeft en het volk zonder na te denken achter hem aan marcheert, slaat hij toe. Hard en onverbiddelijk en dan heeft de wereld het nakijken.

REBEKKA
ASRIEL

Geloof je dat werkelijk ?

(Sarcastisch) Hard als Krupp-staal. Staal dat hij gebruikt om de wapenindustrie op volle toeren te laten draaien. Maar hij zal zijn tanden nog stukbijten, **(Sarcastisch)** onze Führer. Dat hebben voor hem Julius Ceasar en Napoleon ook gedaan en ook hij zal niet gespaard blijven.

SALOMON

(Tijdens de volgende tekst gaan Asriel en Rebekka af)

Het werd voor de Joden van dag tot dag moeilijker en gevaarlijker in Duitsland. Men was er duidelijk op uit om ons het leven zo zuur als mogelijk te maken. De SA boycotte Joodse winkels en bedrijven, gooide ruiten in en maakte zich schuldig aan allerlei criminele activiteiten.

TAUBER
SALOMON

Werd er dan geen enkel verzet gepleegd ?

Natuurlijk. Zeker in het begin durfden de mensen zich nog te weren. Ze werden dan echter door de SA meedogenloos afgetuigd. Dit maakte dat de mensen bang werden, doodsbang en dat ze liever hun mond hielden, voor hun eigen veiligheid. Vergeet niet dat de SA

VERTELSTER	gewapend was en dat ze er niet voor terugdeinsden om te schieten. Hoe gek het ook klinkt, maar Adolf Hitler was een genie. Een genie dat zijn genialiteit op een duivelse manier aanwendde. Hij bezat de kunst het volk in een hypnotische trance te brengen en hun zijn wil op te leggen. Heel langzaam beïnvloedde hij hun denken, hun kijk op de wereld, op de communisten, de Joden. Hij nam er de tijd voor, maar toen hij eenmaal zeker wist dat het volk hem onvoorwaardelijk gehoorzaamde kwam hij in actie.
TAUBER	Hebben uw ouders nooit met de gedachte gespeeld om Duitsland te verlaten ?
SALOMON	Ja en ze waren niet de enige Joden. Velen emigreerden en velen ook bleven in Duitsland, eenvoudig omdat ze dachten dat het allemaal zo'n vaart niet zou lopen of omdat ze er eenvoudigweg de financiële middelen niet voor hadden.
VERTELSTER	Reeds in 1933 werden Joden in kampen opgesloten, vernederd, mishandeld en vermoord, verborgen voor de buitenwereld. In zijn toespraken riep Hitler keer op keer dat de Joden de schuld droegen van alle ellende na 1918. De nederlaag, de honger, de werkloosheid. En het volk geloofde dat.
TAUBER SALOMON	U moet echter niet vergeten dat er in Duitsland een ontevreden stemming heerste en dat de werkloosheid nog nooit zo hoog was geweest. Het land verkeerde in een algehele malaise. Hitler nu beloofde dit land naar een betere toekomst te zullen leiden. Een volk dat niets te verliezen heeft omdat het niets heeft, kan alleen maar winnen en durft diens gevolge risico's te nemen.
VERTELSTER	Het volk schaarde zich achter de man die er weliswaar vreemde ideeën op na hield, maar die hen tenminste een toekomst bood. Mensen in nood zijn geneigd te zoeken naar een zondebok en Hitler had deze zondebok paraat: de Joden. De Jood was een bloedzuiger, een Untermensch en was de schuld van alle ellende. Wanneer je dit nu maar lang genoeg zegt tegen mensen die in nood verkeren, zul je op een dag succes boeken en zullen ze je gaan geloven. Psychisch instabiele mensen zijn nu eenmaal snel te beïnvloeden, mits je het op de juiste manier weet aan te pakken en dat wist Hitler en in die zin mag hij zeker een genie worden genoemd.
SALOMON	Al spoedig vonden de vernederingen van de Joden plaats in het openbaar, onder het oog van de bevolking en de laatste tijd was ook papa ten offer gevallen aan de pesterijen van de SA. Regelmatig werd hij tot dwangarbeid gedwongen. Uiterst smerig werk, zoals het met blote handen legen van vuilnisvaten, waar het ongedierte uitkroop. Niet zelden werd hij daarbij hardhandig mishandeld. In 1935 ontvingen mijn ouders een brief van de school waarvan ik leerling was, met de mededeling dat ik als Jood niet langer de lessen mocht volgen. Zij beriepen zich op de zogenaamde Neurenberger Wet, de Rijksburgerwet en wet ter bescherming van het Duitse bloed en de Duitse eer. De strop die men ons Joden om de nek had gelegd werd steeds strakker aangetrokken. Na het ontvangen van de brief besloot papa niet langer te wachten en met ons naar Polen te vluchten. We vonden onderdak in Lodz, bij tante Clara, een jongere zuster van mijn moeder.
TAUBER	De wetenschap dat het gezin moest vluchten, louter en alleen omdat het een Joods gezin was, moet toch een hele schok voor U zijn geweest ?
SALOMON	Ik was veertien jaar dokter en wat heeft een veertienjarige nu voor interesse in de politiek, ik althans had het niet. Ik wist dat het de Joden moeilijk gemaakt werd, maar de omvang drong niet tot me door. Natuurlijk ving ik thuis regelmatig het een en ander op, maar

ik stond er niet bij stil. Een veertienjarige knaap heeft andere dingen aan zijn hoofd.

TAUBER Goed, het gezin vluchtte dus naar Polen. Wat maakte dit nieuwe vaderland voor indruk op U ?

SALOMON Ik voelde me verloren. Verloren in een stad die ik niet kende, tussen mensen die me aanstaarden en een taal spraken die ik niet verstond. Ik was mezelf kwijt en wist niet meer wie ik was.

TAUBER Ging U naar school ?

SALOMON Uiteraard en wonder boven wonder leerde ik in een handomdraai de Poolse taal. Na een paar maanden bij tante Clara te hebben gewoond, betrokken we een kleine woning aan de rand van de stad en papa werkte als schoonmaker in een fabriek. Na verloop van tijd begon ik me zelfs enigszins op mijn gemak te voelen. Ik was een goede leerling en na de lagere school zou ik naar het Hebreeuws Gymnasium van Lodz gaan.

VERSTELSTER Op 1 september 1939 werd er echter een streep door deze rekening getrokken. In de vroege ochtenduren veranderde mijn leven en het leven van miljoenen anderen. Om vijf uur vijftienveertig trok Hitlers leger de Poolse grens over. De Tweede Wereldoorlog was een feit.

SALOMON Een paar maanden na het uitbreken van de oorlog gingen er geruchten, die voor papa aanleiding waren wederom een beslissing te nemen. Een beslissing die mijn leven radicaal zou veranderen.

REBEKKA **(Asriel en Rebekka komen op)** Kom, ga eerst eens zitten en vertel dan eens in alle rust wat er precies gebeurd is. **(Asriel gaat zitten)** Ik heb zojuist thee gezet. **(Rebekka pakt kopjes uit de kast, gaat zitten en schenkt thee in)**

ASRIEL Ik heb het geweten. Ik heb geweten dat met een psychopaat aan het hoofd van de regering het land in een gekkenhuis zou veranderen. Jarenlang heeft Europa toegekeken en men was te laf om daadkrachtig in te grijpen. Nu is het te laat en zullen de Joden het slachtoffer worden.

REBEKKA Wat is er nu precies gebeurd ?

ASRIEL Sally vertelde dat bij het Hebreeuws Gymnasium de leerlingen door soldaten bijeen gedreven, geslagen en getrapt werden.

REBEKKA Oh mijn God...

ASRIEL Ook werden ze uitgescholden en hun baarden en bakkebaarden werden afgeknipt. Sally is naar huis gevlucht en moest zich onderweg een paar maal verstoppen om niet hetzelfde lot te ondergaan.

REBEKKA We zijn van Duitsland naar Polen gevlucht in de hoop dat de haat tegen ons volk ons hier met rust zou laten. We zijn van de regen in de drup gekomen, de haat heeft ons ingehaald.

ASRIEL Hoe kon ik dat weten ?

REBEKKA Ik maak je geen enkel verwijt. Je hebt naar beste geweten gehandeld.

ASRIEL Zullen wij Joden dan nooit rust vinden ?

REBEKKA Het is ons lot en we zullen moeten berusten. **(Achter het toneel is het gezang en gemarcheer van soldaten te horen)**

ASRIEL **(Staat op en gaat voor het raam staan)** Kijk, het Herrenvolk marcheert... de overwinning tegemoet. Hoe kan een volk zo willoos zijn ? Hoe kan een volk zo willoos achter één man aan marcheren ? Wat is dat voor een mens die een heel volk uit zijn hand laat eten ? Wat is dat voor een mens die zich het recht neemt de Joden als ongedierte te betitelen ? Is dat wel een mens ? **(Het geluid sterft langzaam weg)** Kijk hoe ze marcheren... hun ondergang tegemoet.

REBEKKA Ons lot ligt in Gods hand.

ASRIEL
REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA

ASRIEL
REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA

ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL
REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA

ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL
REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA
ASRIEL
REBEKKA
ASRIEL

REBEKKA

ASRIEL

(Gaat weer zitten) Soms vraag ik me af of er wel een God bestaat. Asriel !!! **(Spreek uit: Asriël)** Zo mag je niet praten. Natuurlijk weet ik dat er een God bestaat, maar vaak vraag ik mij af wat hij met ons voor heeft. Veertig jaar heeft Moses erover gedaan ons naar het beloofde land te leiden. Heeft hij ooit getwijfeld ? **(Met een glimlach)** Moet ik dat weten ? Ik was er tenslotte niet bij. Je mag de moed niet verliezen Asriel. Maak je geen zorgen. De moed verlies ik niet, alleen m'n goeie humeur. Het gerucht gaat dat de Nazi's de Joden willen afzonderen. Men wil ze onderbrengen in een gesloten zone, een ghetto. Ja, dat heb ik ook gehoord en ik moet je eerlijk zeggen dat ik de Nazi's in staat acht dit ook werkelijk te doen. Hoe stellen ze zich dit voor ? Vraag me niet. Ik ben Jood, geen Nazi. Praat geen onzin. De Joden worden ondergebracht in ghetto's, afgezonderd van de overige bevolking. Ze zullen zo in hun bewegingsvrijheid worden beperkt, dat ze de moed zullen verliezen om verder te leven. Dat is hetgeen de Nazi's willen. Maar ze kunnen mensen toch zomaar niet afzonde-ren ? In de ogen van de Nazi's zijn wij geen mensen. We zijn Joden... ongedierte. Dat heeft Goebbels immers zelf gezegd ? Maar er zijn toch wetten, regels ? Je weet net zo goed als ik dat ze hun eigen wetten, hun eigen regels hebben. **(Verbitterd)** En het westen kijkt toe. Kijkt toe en onderneemt geen enkele actie. Het westen heeft geen interesse in wat er in het oosten gebeurt. Polen was vanaf het begin verloren, een uitgemaakte zaak. In het westen denken ze dat met de bezetting van Polen de oorlog voorbij is. Je hoeft Hitler alleen maar in de ogen te kijken om hierin de honger naar meer te zien. Hij neemt geen genoegen met Polen alleen, hij wil meer, hij wil de wereldheerschappij. Denk je dat werkelijk ? Daar ben ik van overtuigd. Vandaag Polen, morgen Rusland. Hitler heeft een niet-aanvalsverdrag met Stalin gesloten. Een niet-aanvalsverdrag ? Laat me niet lachen ! Dit niet-aanvalsverdrag was uitsluitend bedoeld om de Russen van zijn lijf te houden, zodat ze zich niet in Polen zouden mengen. Polen is binnen en Rusland is de volgende. Maar ze zullen zich in het westen toch wel zorgen maken ? Zorgen maak ik me ook, maar met zorgen alleen maak je geen einde aan een oorlog. Wij in een ghetto. Hoe stel je je dat voor ? Ook dat zullen we te boven komen. Vergeet niet dat we Joden zijn. **(Sarcastisch)** Hard als Krupp-staal, taai als leer en flink als windhonden. **(Normale toon)** De kinderen moeten weg. **(Schrikt)** De kinderen ? Hoe bedoel je ? Isaak en Sally moeten weg van hier voordat het te laat is. Maar... Isaak is inmiddels negenentwintig jaar en kan voor Sally zorgen. Ze moeten weg, naar het oosten. **(Paniekerig)** Ja maar luister nou toch, ik kan mijn kinderen toch niet... In een ghetto stoppen.

REBEKKA ASRIEL	Nee, dat bedoel ik niet. Ik weet wat je bedoelt. Als de Joden werkelijk in een ghetto worden gestopt en daar ben ik van overtuigd, zullen wij onze handen vol hebben om te overleven. We nemen Bertha mee.
REBEKKA ASRIEL	Bertha is geen sterk kind. En zou het zeker niet overleven als ze met de jongens mee zou gaan. In het ghetto kunnen we voor haar zorgen en heeft ze een goede kans. Ik zal met Isaak en Sally praten. Geloof me Rebekka, geen enkele papa op de wereld neemt afscheid van zijn kinderen zonder dat zijn hart breekt, maar het is de enige oplossing om te overleven.
VERTELSTER	(Asriel en Rebekka gaan af) Papa's besluit stond vast. Hij was er van overtuigd dat dit de enige juiste oplossing was. Op de vraag van Isaak hoe hij zich het leven in een ghetto voorstelde kon hij geen antwoord geven, maar dat het geen pretje zou zijn, stond voor hem als een paal boven water. Hij wilde het zekere voor het onzekere nemen. Wij moesten proberen zover mogelijk naar het oosten te komen.
TAUBER SALOMON	Hoe reageerden jullie hierop ? Isaak zei dat er in de Schrift stond dat kinderen hun ouders in tijd van nood niet alleen mochten laten. Papa antwoordde daarop dat er ook in de Schrift stond dat kinderen hun ouders dienden te gehoorzamen en daarmee was het laatste woord gezegd. Besloten werd dat we nog diezelfde avond weg zouden gaan.
TAUBER SALOMON	(Verbaasd) Nog diezelfde avond ? Papa was ongetwijfeld bang dat, wanneer onze reis uitgesteld zou worden, hij op zijn besluit zou terugkomen. Nee, we moesten vertrekken, meteen. (Asriel, Rebekka, Isaak en Sally komen op) U moet niet vergeten dat de situatie voor de Joden met het uur erger werd. Geen enkele Jood was zijn leven meer zeker. Mama pakte een tas vol met proviand, dat er door papa weer uitgehaald werd. Veel te veel zei hij, zo'n zware bagage zou alleen maar lastig zijn. (Men staat tegenover elkaar. Aan de ene kant Asriel en Rebekka en daar tegenover Sally en Isaak) Zolang ik leef zal ik dit moment nooit vergeten. We stonden in de kamer, mama, papa, Isaak en ik. Papa legde ons zijn hand op het hoofd en zegende ons met de heiligste Joodse zegen, de Cohanim-zegen.
ASRIEL REBEKKA	(Terwijl hij Isaak en Sally zegent) Ga in vrede. (Pakt Sally's hoofd tussen beide handen) Sally mijn zoon, je zult leven. (Isaak en Sally omarmen hun ouders en gaan weg. Terwijl Asriel zijn arm om de schouders van Rebekka slaat, gaan beiden af)
SALOMON	Ik heb mama en papa nooit weer terug gezien. (Er valt nu een doodse stilte. Tauber weet niet wat hij moet zeggen. Dan staat hij langzaam op en loopt met zijn handen in zijn broekzakken door de spreekkamer. Hij blijft achter de stoel van Salomon staan en legt dan, na geaarzeld te hebben, een hand op diens schouder. Salomon verstart en legt dan, zonder naar de dokter te kijken, zijn hand op de hand van Tauber. Tijdens de volgende tekst staart Salomon voor zich uit) Het is inmiddels zo lang geleden dokter en toch denk ik nog elke dag aan ze. (Sluit zijn ogen) Elke dag sta ik weer in die kamer en elke dag legt papa mij zijn hand op mijn hoofd en hoor ik mama's stem... (Bijna fluisterend) elke dag... (Bijna onhoorbaar) elke dag... (Na enkele ogenblikken trekt Salomon zijn hand langzaam terug. Tauber blijft nog enkele ogenblikken staan en loopt dan heel langzaam weer naar zijn stoel en gaat zitten)
TAUBER	(Aarzelend) Bent U in staat verder te vertellen meneer Perel ?

SALOMON Jarenlang heb ik gezwegen dokter. Ik kampte met een schuldgevoel. Een schuldgevoel tegenover mijn volk dat in ghetto's onder erbarmelijke omstandigheden moest leven. Een schuldgevoel tegenover mijn volk dat honger leed en uit vuilnisbakken at. Een schuldgevoel tegenover mijn volk dat getrapt, geslagen en vernederd werd. Een schuldgevoel tegenover mijn volk dat in de gaskamers omkwam... Ja... ja, ik ben in staat verder te vertellen dokter. **(Isaak en Sally komen op. Ze hebben bagage bij zich, zijn vermoeid en zien er smerig uit)**

SALLY **(Kan van vermoeidheid nauwelijks praten)** Wacht Isaak... wacht... **(Laat zich op de grond zakken)**

ISAAK **(Gaast naast hem zitten)** Wat is er ?

SALLY Vijf minuten Isaak... vijf minuten... dan gaan we verder, goed ?

ISAAK Wil je wat drinken ?

SALLY Water...

ISAAK Heb ik mazzel, ik was al bang dat je champagne zou bestellen.

SALLY **(Lacht zuurzoet)** Is het nog ver ?

ISAAK **(Terwijl hij een fles en een kroes pakt en inschenkt)** Ik weet het niet. Ik heb geen idee waar we zijn. **(Geeft de kroes aan Sally, staat op en kijkt om zich heen)** Aardedonker... niets te zien...

SALLY Wat zouden mama en papa nu doen ?

ISAAK **(Gaast weer zitten)** Die liggen beslist in bed en papa snurkt zoals altijd.

SALLY **(Na een stilte)** Ik ben bang Isaak.

ISAAK Dat is niet nodig, ik ben bij je.

SALLY **(Na een stilte)** Ik heb het gevoel dat ik papa en mama vanavond voor het laatst heb gezien Isaak.

ISAAK Praat geen onzin Sally.

SALLY Een paar weken geleden had ik een droom. Ik stond in de kamer en papa zegende mijn voorhoofd. Hij drukte zo hard dat het pijn deed. Ik zei dat tegen hem en toen zei hij: de ergste pijn is zo voorbij, maar je zult het altijd blijven voelen, je hele leven lang. Je hele verdere leven zul je mijn hand op je hoofd voelen, zodat je nooit zult vergeten dat ik je gezegend heb. Daarom heb ik het gevoel dat ik papa en mama nooit weer terug zal zien Isaak.

ISAAK **(Onzeker)** Dromen zijn bedrog... denk er maar niet meer aan.

SALLY **(Na een stilte)** Wat heeft Hitler toch tegen de Joden ?

ISAAK Hitler is gestoord en heeft de pest in dat Duitsland de Eerste Wereldoorlog heeft verloren. Hij zoekt nu een zondebok en daarvoor heeft hij de Joden uitgezocht.

SALLY Maar de Joden hebben hem toch niets misdaan.

ISAAK Als je een hond wilt slaan ligt er altijd wel een stok in de buurt. Het gaat de Joden voor de wind, ze zijn rijk en cultureel en wetenschappelijk hebben ze heel wat in de melk te brokkelen.

SALLY Denk je dat de oorlog nog lang duurt ?

ISAAK Natuurlijk niet.

SALLY Waarom denk je dat ?

ISAAK Omdat geen enkele oorlog lang duurt.

SALLY In Holland heeft een oorlog eens tachtig jaar geduurd.

ISAAK Ja in Holland. Daar lopen ze op klompen en kunnen nauwelijks uit de voeten. Geen wonder dat een oorlog dan zo lang duurt.

SALLY Stel je voor... tachtig jaar... je hele leven oorlog.

ISAAK Niet als je een jaar voor het einde van de oorlog wordt geboren natuurlijk.

SALLY Ach ja... dat is waar. **(Na een stilte)** Denk je werkelijk dat de oorlog snel afgelopen zal zijn ?

ISAAK Ze zijn toch niet gek ? Vandaag of morgen komen ze er achter dat

het land geregeerd wordt door een gek en krijgt hij een trap onder z'n kont.

SALLY **(Na een stilte)** Denk je werkelijk dat de Joden in ghetto's gestopt zullen worden.

ISAAK Natuurlijk niet.

SALLY Het wordt anders wel beweerd.

ISAAK Het zijn geruchten en je weet dat je geruchten beter maar niet kunt geloven. Ze willen de Joden alleen maar bang maken.

SALLY Waarom ?

ISAAK **(Geïrriteerd)** Moet je dan voortdurend zo veel vragen ?

SALLY **(Na een stilte)** Als papa en mama nu in zo'n ghetto wonen, mogen ze er dan helemaal niet uit ?

ISAAK Papa en mama wonen niet in een ghetto, dus maak je geen zorgen. Bovendien zijn het geruchten zeg ik toch.

SALLY Ik zou niet in een ghetto kunnen wonen.

ISAAK Hoe weet je dat nou ? Je hebt toch nooit in een ghetto gewoond ?

SALLY Ach ja... je hebt gelijk.

ISAAK Ben je langzamerhand zo ver ?

SALLY Kunnen we niet hierblijven ?

ISAAK Nee, onmogelijk.

SALLY Maar het is zo lekker rustig hier en ik ben zo moe.

ISAAK **(Met een glimlach)** Wat ben jij nu voor een vluchteling ?

SALLY Alsjeblieft Isaak... laten we nog even blijven.

ISAAK Luister Sally. Heeft papa niet gezegd dat we 's nachts moeten lopen en tegen de ochtend onderdak moeten zoeken om ons de rest van de dag te verstoppen en uit te rusten ?

SALLY Ja.

ISAAK Goed, dan zijn we het daar over eens. 's Nachts als het donker is lopen we het minste gevaar om ontdekt te worden. Tegen de ochtend zoeken we ergens onderdak. Er is vast wel een boer die ons in zijn hooiberg laat slapen. Als het donker wordt gaan we weer verder.

SALLY Maar ik ben zo vreselijk moe Isaak.

ISAAK Ik ben ook moe Sally, maar we moeten verder. Je mag op me leunen als je dat wilt en ik zal je tas dragen. Kom Sally... kom... doe het voor mama en papa.

SALLY Ja... mama en papa... **(Staan op en gaan af)**

VERTELSTER Na een verschrikkelijke tocht bereikten we het oosten van Polen. We meldden ons bij de Russen die dit gebied bezet hielden. Omdat ik minderjarig was, werd ik naar een weeshuis in Grodno gebracht, terwijl Isaak zou proberen een vriendin in het noorden te bereiken. Het was een goed weeshuis, er heerste orde en regelmaat en het eten was uitstekend. Op een dag meldde de leiding van het weeshuis dat ik bezoek had. Ik werd naar een aangrenzende kamer gestuurd en daar stond mijn zuster Bertha. We vlogen elkaar in de armen en hebben de eerste minuten alleen maar gehuild. Bertha vertelde dat papa en mama in het ghetto woonden en dat ze het naar omstandigheden redelijk goed maakten. David was na lange krijgsgevangenschap vrij gelaten en woonde ook in het ghetto. Omdat het er echter van dag tot dag slechter werd, stond papa erop dat Bertha zou vluchten. Het lukte haar om buiten het ghetto te komen en na een vreselijke tocht bereikte ze Grodno.

TAUBER Hoe wist Bertha dat U in het weeshuis van Grodno verbleef ?

SALOMON Dat had Isaak geschreven. Nog diezelfde dag zou Bertha verder reizen en zich bij Isaak en zijn vriendin voegen met wie hij inmiddels getrouwd was. Het was de laatste keer dat ik haar heb gezien. Ze heeft Isaak en zijn vrouw nooit bereikt. Onderweg werd ze door de Duitsers gevangen genomen en tijdens een voettocht van het ene

kamp naar het andere bevroren haar voeten en kon ze niet verder lopen. Een Duitse soldaat maakte met een nekschot een einde aan haar leven. **(Na een korte pauze)** Ze was zo mooi dokter, zo verschrikkelijk mooi en ik had ze zo lief.

TAUBER **(Na een lange stilte)** Ik weet werkelijk niet wat ik nu moet zeggen meneer Perel... het spijt me.

SALOMON U hoeft zich niet te verontschuldigen dokter, het is goed zo.

(Er klinken Duitse liederen. Middenachter op het toneel worden vlaggen met hakenkruizen naar beneden gelaten, eventueel een foto van Hitler. Spreker en Sally (Jupp-uniform) komen op. Hij staat bewegingloos met zijn gezicht naar het publiek. Muziek langzaam wegdraaien)

SPREKER Kameraden, ik groet jullie, Sieg !

ALLEN/SALLY **(Sally geeft de Hitlergroet. Linkerhand op zijn koppel)** Heil !

SPREKER Sieg !

ALLEN/SALLY Heil !

SPREKER Sieg !

ALLEN/SALLY Heil ! **(Sally laat zijn arm zakken)**

SPREKER Kameraden, ik heb het genoeg jullie voor te stellen aan een nieuw lid van onze Hitlerjeugdschool. Een lid dat vanaf vandaag in ons midden zal verblijven en net zoals jullie doordrongen is van het feit dat er maar één weg is, de weg van onze Führer Adolf Hitler ! Mannen, mag ik jullie voorstellen: Jupp Perjell ! **(Spreek uit: Joep Perjell)** Onze Jupp werkte wekenlang als tolk aan het oostfront voor Führer en vaderland. Terwijl de vijand, de laffe Bolsjewieken, zijn kameraden neerschoten, bewees Jupp een dapperheid waar elke soldaat in dit land een voorbeeld aan kan nemen ! Mannen zoals Jupp hebben een warme plek in het hart van de Führer. Mannen zoals Jupp hebben we nodig ! Mannen zoals Jupp brengen de overwinning voor Führer en vaderland ! Jupp Perjell, Führer en vaderland zijn trots op je ! Sieg !

ALLEN **(Sally geeft de Hitlergroet)** Heil !

SPREKER Sieg !

ALLEN Heil !

SPREKER Sieg !

ALLEN Heil ! **(Sally laat zijn arm zakken. Nu volgt het Duitse volkslied. Na enkele ogenblikken wordt de muziek zachter, maar blijft op de achtergrond te horen)**

SALOMON Nu volgt het meest bizarre deel van mijn verhaal dokter. Een gebeuren dat bij mijn weten uniek is in de geschiedenis van het Derde Rijk. De Hitlerjongen Jupp Perjell was niemand minder dan de Jood Sally Perel. **(Volkslied wordt luider. Langzaam zakt het doek)**

DOEK